

Конституція Китайської Народної Республіки

**(прийнята на 5-й сесії Всекитайських зборів народних
представників
п'ятого скликання 4 грудня 1982 р.)**

Вступ

Глава I. Загальні засади (ст.ст. 1 - 32)

Розділ II. Основні права та обов'язки громадян (ст.ст. 33 - 56)

Розділ III. Державна структура (ст.ст. 57 – 135)

Розділ 1. Всекитайські збори народних представників (ст.ст. 57 - 78)

Розділ 2. Голова Китайської Народної Республіки (ст.ст. 79 – 84)

Розділ 3. Державна рада (ст.ст. 85 – 92)

Розділ 4. Центральна військова рада (ст.ст. 93 - 94)

Розділ 5. Місцеві збори народних представників та місцеві народні уряди
(ст.ст. 95 - 111)

Розділ 6. Органи самоврядування у районах національної автономії
(ст.ст. 112 – 122)

Розділ 7. Народний суд та народна прокуратура (ст.ст. 123 - 135)

Розділ IV. Державний прапор, державний герб, столиця (ст.ст. 136 – 138)

Вступ

Китай – одна з держав світу з найдавнішою історією. Народи всіх національностей Китаю спільними зусиллями створили блискучу культуру, славні революційні традиції.

Після 1840 р. феодалний Китай поступово перетворився на напівколоніальну, напівфеодальну державу. Китайський народ вів послідовну героїчну боротьбу за незалежність країни, національне визволення, демократію та свободу.

У XX столітті у Китаї відбулися докорінні зміни великого історичного значення.

Сінхайська революція 1911 р., керована професором Сунь Ятсеном, ліквідувала феодальну монархію і проголосила Китайську Республіку. Однак історичне завдання антиімперіалістичної та антифеодальної боротьби китайського народу не було повністю вирішено.

У 1949 р. під керівництвом Комуністичної партії Китаю, очолюваної Головою Мао Цзедунем, народи всіх національностей Китаю, пройшовши важкий і тернистий шлях тривалої збройної та інших форм боротьби, врешті-решт повалили панування імперіалізму, феодалізму і бюрократичного капіталізму, здобули велику перемогу в новодемократичній революції, створили Китайську Народну Республіку. З того часу китайський народ взяв державну владу до рук і став господарем країни.

Після утворення Китайської Народної Республіки китайське суспільство поступово здійснило перехід від нової демократії до соціалізму. Було завершено соціалістичне перетворення приватної власності на засоби виробництва, знищено систему експлуатації людини людиною, утвердився соціалістичний лад. Зміцнилася і набула розвитку керована робітничим класом і заснована на союзі робітників і селян демократична диктатура народу, тобто, по суті, диктатура пролетаріату. Китайський народ та Народно-визвольна армія Китаю здобули перемогу у боротьбі проти агресивних та підривних дій, збройних провокацій імперіалізму та гегемонізму, захистили незалежність та безпеку країни, зміцнили національну оборону. Досягнуто великих успіхів у економічному будівництві, переважно склалася самостійна, порівняно цілісна система соціалістичної промисловості, значно зросло сільськогосподарське виробництво. Величезний розвиток здобули просвітництво, наука і культура, помітних успіхів досягнуто в соціалістичному ідеологічному вихованні.

Перемога новодемократичної революції та успіхи соціалізму в Китаї стали можливими тому, що Комуністична партія Китаю, ведучи за собою народи Китаю та керуючись марксизмом-ленінізмом, ідеями Мао Цзедуна, відстоювала істину, виправляла помилки, долала численні труднощі та перешкоди. Китай протягом тривалого часу перебуватиме на початковій стадії

соціалізму. Корінне завдання держави полягає в тому, щоб на основі теорії будівництва соціалізму з китайською специфікою сконцентрувати сили на соціалістичній модернізації. Народи всіх національностей Китаю, керовані Комуністичною партією Китаю і озброєні марксизмом-ленінізмом, ідеями Мао Цзедуна, теорією Ден Сяопіна та важливою ідеєю «трьох представництв», і надалі відстоюватимуть демократичну диктатуру народу та соціалістичний шлях, зберігатимуть курс на реформи та відкритість, постійно удосконалюватимуть різні соціалістичні інститути, розвиватимуть соціалістичну ринкову економіку, розвивати соціалістичну демократію, зміцнювати соціалістичну законність, аби власними силами та наполегливою працею поступово здійснити модернізацію промисловості, сільського господарства, державної оборони, науки і техніки, сприяти гармонічному розвитку матеріальної, політичної й духовної культури, для того, щоб перетворити нашу країну на багату, могутню, демократичну, цивілізовану соціалістичну державу.

У нашій країні експлуататорів, як клас, вже ліквідовано, проте класова боротьба у певних рамках існуватиме ще протягом тривалого часу. Китайський народ повинен буде боротися проти внутрішніх і зовнішніх ворожих сил і елементів, які підривають наш соціалістичний устрій.

Тайвань є частиною священної території Китайської Народної Республіки. Завершення великої справи возз'єднання Батьківщини – священний обов'язок всього китайського народу, зокрема й наших співвітчизників на Тайвані.

У справі соціалістичного будівництва необхідно спиратися на робітників, селян та інтелігентів, згуртувати всі сили, які можна об'єднати. У ході тривалої революції та будівництва вже сформувався керований Комуністичною партією Китаю широкий патріотичний Єдиний фронт різних демократичних партій та народних організацій, що поєднує всіх соціалістичних трудівників, будівельників справи соціалізму, патріотів, що підтримують соціалізм, та патріотів, що підтримують об'єднання Батьківщини.

Цей Єдиний фронт і надалі зміцнюватиметься та розширюватиметься. Народна політична консультативна рада Китаю – широка представницька організація Єдиного фронту – у минулому зіграла важливу історичну роль. Надалі вона зіграє ще більш важливу роль у політичному й громадському житті країни, у зовнішніх дружніх зв'язках, у боротьбі за здійснення соціалістичної модернізації, за збереження єдності та згуртованості країни. Керована Комуністичною партією Китаю система багатопартійного співробітництва й політичних консультацій буде тривалий час існувати й розвиватися.

Система багатопартійної співпраці та політичних консультацій, що керується Комуністичною партією Китаю, буде тривалий час існувати і розвиватися.

Китайська Народна Республіка – єдина багатонаціональна держава, створена спільними зусиллями народів різних національностей усєї країни. Вже встановилися і зміцнюватимуться надалі соціалістичні національні відносини рівності, згуртованості та взаємодопомоги. У боротьбі збереження національної згуртованості слід виступати як проти націоналізму великої нації, передусім великоханьського шовінізму, і проти місцевого націоналізму. Держава докладас всіх зусиль для того, щоб сприяти загальному процвітанню всіх національностей країни.

Досягнення Китаю у революції та будівництві невіддільні від підтримки народів світу. Майбутнє Китаю тісно пов'язане із майбутнім усього світу. Китай послідовно проводить незалежну і самостійну зовнішню політику, твердо дотримується п'яти принципів – взаємної поваги до суверенітету та територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності та взаємної вигоди, мирного співіснування, розвиває з іншими країнами дипломатичні відносини, економічний та культурний обмін; рішуче виступає проти імперіалізму, гегемонізму та колоніалізму; зміцнює згуртованість із народами різних країн світу; підтримує справедливу боротьбу пригноблених націй і країн, що розвиваються за

завоювання і збереження національної незалежності, за розвиток національної економіки, докладає зусиль у справі збереження миру в усьому світі та сприяння прогресу людства. Ця Конституція у формі закону зафіксувала результати боротьби народів Китаю, визначила основний устрій та основні завдання держави. Конституція, основний закон держави, має вищу юридичну силу. Усі народи країни, всі державні органи та збройні сили, всі політичні партії та громадські організації, підприємства та установи керуються положеннями Конституції як основним критерієм своєї діяльності, відповідальні за дотримання Конституції та втілення її в життя.

Глава I. Загальні засади

Стаття 1. Китайська Народна Республіка є соціалістичною державою демократичної диктатури народу, керована робітничим класом і заснована на союзі робітників і селян.

Соціалістичний лад є основним ладом Китайської Народної Республіки. Забороняється будь-яким організаціям чи окремим особам підривати соціалістичний устрій.

Стаття 2. Вся влада Китайської Народної Республіки належить народу.

Народ здійснює державну владу через Всекитайські збори народних представників та місцеві збори народних представників різних рівнів.

Народ, відповідно до положень закону, різними шляхами та в різних формах управляє державними, господарськими, культурними та суспільними справами.

Стаття 3. Державні органи Китайської Народної Республіки здійснюють принцип демократичного централізму.

Всекитайські збори народних представників та місцеві збори народних представників різних рівнів обираються демократичним шляхом, відповідальні перед народом та перебувають під його контролем.

Усі державні адміністративні органи, судові органи та органи прокуратури формуються зборами народних представників, відповідальні перед ними та їм підконтрольні.

Розмежування повноважень центральних та місцевих державних органів проводиться за принципом всебічного розвитку ініціативи та активності на місцях за єдиного керівництва центру.

Стаття 4. Усі національності Китайської Народної Республіки рівноправні. Держава гарантує законні права та інтереси всіх національних меншин, охороняє та розвиває відносини рівності, згуртованості та взаємодопомоги всіх національностей. Забороняються дискримінація та гніт будь-якої національності, забороняються дії, спрямовані на підрив згуртованості між національностями та їх розкол.

Держава, враховуючи особливості та потреби національних меншин, допомагає районам національних меншин у прискоренні темпів економічного та культурного розвитку.

У районах компактного проживання національних меншин здійснюється національна автономія. Створюються органи самоврядування, здійснюються автономні права. Райони національної автономії є невід'ємною частиною Китайської Народної Республіки.

Кожна національність користується свободою використання та розвитку своєї мови та писемності, свободою збереження чи зміни своїх вдач і звичаїв.

Стаття 5. Китайська Народна Республіка керується згідно із законом і стає соціалістичною правовою державою.

Держава забезпечує єдність та дотримання соціалістичної законності.

Жодні закони, адміністративно-правові акти та місцеві настанови не повинні суперечити Конституції.

Усі державні органи та збройні сили, політичні партії та громадські організації, підприємства та установи повинні дотримуватися Конституції та законів. За будь-яке порушення Конституції та законів необхідно притягувати до відповідальності.

Жодні організації чи окремі особи не повинні користуватися привілеями, що виходять за межі Конституції та законів.

Стаття 6. Основа соціалістичної економічної системи Китайської Народної Республіки – соціалістична суспільна власність на засоби виробництва, тобто загальнонародна власність і колективна власність трудящих мас.

Соціалістична суспільна власність ліквідує систему експлуатації людини людиною, здійснює принцип «від кожного – за здібностями, кожному – за працею».

На початковій стадії соціалізму держава підтримує економічну систему, за якої суспільна власність домінує та інші форми власності розвиваються паралельно, дотримується системи, за якої розподіл за працею домінує при співіснуванні з іншими способами розподілу.

Стаття 7. Сектор економіки, що ґрунтується на державній власності, тобто соціалістична економіка, заснована на системі загальнонародної власності, є керівною силою в народному господарстві. Держава гарантує зміцнення та розвиток сектора економіки, заснованої на державній власності.

Стаття 8. Сільські колективні господарські організації здійснюють дворівневу систему господарювання, основою якої є сімейний підряд. У селі різні форми кооперативного господарства у вигляді виробничої, постачальницько-збутової, кредитної, споживчої та інших форм кооперації є соціалістичним сектором економіки, заснований на системі колективної власності трудящих мас. Трудящі, що беруть участь у сільських колективних господарських організаціях, мають право, в межах, встановлених законом, господарювати на присадибних земельних ділянках та виділених на особисте користування гірських ділянках, займатися домашнім промислом та розводити власну худобу.

Різні форми кооперативного господарства у містах та селищах у кустарному виробництві, промисловості, будівництві, транспорті, торгівлі та

сфері обслуговування є соціалістичним сектором господарства, заснованим на колективній власності трудящих мас.

Держава охороняє законні права та інтереси колективних господарських організацій міста і села, заохочує, спрямовує розвиток колективних господарств та сприяє йому.

Стаття 9. Надра, води, ліси, гори, цілинні землі, мілини та інші природні ресурси є державною, тобто загальнонародною, власністю. Виняток становлять ліси, гори, степи, цілинні землі та мілини, які за законом є колективною власністю. Держава гарантує раціональне використання природних ресурсів, бере під охорону цінні види тварин та рослин. Забороняється будь-яким організаціям та приватним особам будь-якими способами привласнювати чи руйнувати природні ресурси.

Стаття 10. Земля у містах належить державі.

Земля в селах і передмістях є колективною власністю, за винятком ділянок, що належать за законом державі; земля під житловими спорудами, присадибні земельні та гірські ділянки також є колективною власністю.

Держава може, в суспільних інтересах та відповідно до закону, експропріювати або реквізувати землі з наданням компенсації.

Забороняються будь-яким організаціям чи окремим особам присвоєння, купівля-продаж, оренда чи незаконне передавання землі в іншій формі.

Усі організації та окремі особи, у віданні яких знаходиться земля, повинні використовувати її раціонально.

Стаття 11. Несуспільний сектор економіки, що включає індивідуальні та приватні господарства, які ведуть справи у встановлених законом межах, є важливою складовою соціалістичної ринкової економіки.

Держава охороняє законні права й інтереси несупільного сектора економіки, у тому числі індивідуальних та приватних господарств. Держава заохочує, підтримує та спрямовує розвиток несупільного сектора економіки, відповідно до закону здійснює нагляд та контроль щодо несупільного сектора економіки.

Стаття 12. Соціалістична суспільна власність є священною і недоторканною.

Держава охороняє соціалістичну суспільну власність. Забороняється будь-яким організаціям чи окремим особам будь-якими способами присвоювати чи підривати державну та колективну власність.

Стаття 13. Неприпустимі зазіхання на законну власність громадян.

Держава, згідно із законом, захищає право громадян на приватну власність та право на спадкування приватної власності.

Держава в суспільних інтересах може експропріювати або реквізувати приватну власність для суспільних потреб і надавати компенсації відповідно до закону.

Стаття 14. Держава неухильно підвищує продуктивність праці та ефективність економіки, розвиває продуктивні сили суспільства шляхом підвищення активності та технічного рівня робітників, поширення передової науки й техніки, удосконалення систем управління економікою й управління підприємствами, здійснення різних форм соціалістичної відповідальності, покращення організації праці.

Держава неухильно здійснює режим економії, веде боротьбу проти марнотратства.

Держава раціонально розподіляє засоби накопичення та споживання, враховує державні, колективні та особисті інтереси, на основі розвитку виробництва поступово покращує матеріальне та духовне життя народу.

Стаття 15. Держава втілює у життя соціалістичну ринкову економіку.

Держава посилює господарське законодавство, удосконалює макрорегулювання.

Держава, виходячи з закону, забороняє будь-яким організаціям чи окремим особам порушувати економічний порядок суспільства.

Стаття 16. Державні підприємства державної власності у межах, встановлених законом, мають право на самостійне господарювання. Підприємства державної власності, згідно з положеннями закону, здійснюють

демократичне управління через збори представників службовців та робітників та в інших формах.

Стаття 17. Колективні господарські організації, дотримуючись відповідних законів, мають право на самостійність, на незалежне ведення господарської діяльності.

Колективні господарські організації здійснюють демократичне управління, відповідно до положень закону обирають та зміщують управлінський персонал, вирішують важливі, значні питання господарського управління.

Стаття 18. Китайська Народна Республіка дозволяє іноземним підприємствам та іншим іноземним господарським організаціям або окремим особам відповідно до законів Китайської Народної Республіки вкладати капітали в Китаї, здійснювати у різних формах економічну співпрацю з китайськими підприємствами або іншими китайськими господарськими організаціями.

Всі іноземні підприємства та інші іноземні господарські організації, що знаходяться на території Китаю, а також змішані підприємства, засновані на китайському та іноземному капіталі, повинні дотримуватися законів Китайської Народної Республіки. Їхні законні права та інтереси охороняються законами Китайської Народної Республіки.

Стаття 19. Держава розвиває справу соціалістичної освіти, підвищує науково-культурний рівень всього народу.

Створюючи різні навчальні заклади, держава здійснює загальну початкову освіту, розвиває середню, професійну та вищу освіту і, крім того, розвиває дошкільне виховання.

Розширюючи мережу освітніх установ, держава ліквідує неписьменність, проводить політичне, загальноосвітнє, науково-технічне, професійне навчання робітників, селян, державних службовців та інших трудящих, а також заохочує до самоосвіти.

Держава заохочує колективні господарські організації, державні підприємства, установи та інші громадські сили на створення відповідно до закону різноманітних навчальних закладів.

Держава забезпечує поширення по країні сучасну літературну китайську мову.

Стаття 20. Держава розвиває природничі та суспільні науки, популяризує науково-технічні знання, заохочує досягнення у науково-дослідній роботі, винаходи та відкриття у галузі техніки.

Стаття 21. Держава розвиває медико-санітарну справу, сучасну та традиційну вітчизняну медицину та фармакологію, заохочує та підтримує створення різних медико-санітарних установ сільськими колективними господарськими організаціями, державними підприємствами, установами та квартальними організаціями, проводить масові санітарні заходи.

Держава розвиває справу фізкультури та спорту, проводить масові спортивні заходи, зміцнює здоров'я населення.

Стаття 22. Держава розвиває літературу та мистецтво, друк, радіо та телебачення, видавничу справу, розширює мережу бібліотек, музеїв, будинків культури та інших культурних установ, що служать справі народу та соціалізму, проводить культурно-масові заходи.

Держава охороняє історичні пам'ятки, цінні пам'ятки культури та іншу важливу історичну та культурну спадщину.

Стаття 23. Держава готує різних спеціалістів, які служать справі соціалізму, розширює ряди інтелігенції, створює умови для повного прояву її ролі у справі соціалістичної модернізації.

Стаття 24. Держава посилює будівництво соціалістичної духовної культури шляхом широкого поширення високих ідеалів, морального та культурного виховання, виховання у дусі дотримання дисципліни та законності, шляхом розробки та здійснення різноманітних правил та пам'яток для різних категорій населення міста та села.

Держава виступає за суспільну мораль, для якої характерна любов до Батьківщини, народу, праці, науки, соціалізму, виховує народ в дусі патріотизму, колективізму та інтернаціоналізму, комунізму, здійснює виховання на основі діалектичного та історичного матеріалізму, веде боротьбу проти буржуазної й іншої згубної ідеології.

Стаття 25. Держава здійснює планування народжуваності, щоб привести у відповідність зростання населення з планами економічного та соціального розвитку.

Стаття 26. Держава вживає заходів щодо охорони та оздоровлення навколишнього середовища, запобігає його забрудненню та іншим порушенням.

Держава організує та заохочує роботу з лісонасадження та озеленення, охороняє ліси.

Стаття 27. Усі державні органи здійснюють принцип скорочення, систему службової відповідальності, систему підготовки та атестації працівників, що неухильно підвищують якість та ефективність роботи, борються з бюрократизмом.

Усі державні органи та державні службовці повинні спиратися на народ, постійно підтримувати тісні зв'язки з народом, прислухатися до думок та пропозицій народних мас, перебувати під їх контролем, віддавати всі сили служінню народу.

Стаття 28. Держава охороняє громадський порядок, придушує зрадницьку та іншу злочинну діяльність, що підриває безпеку держави, карає за порушення суспільної безпеки, дезорганізацію соціалістичної економіки та інші злочинні дії, карає та перевиховує злочинні елементи.

Стаття 29. Збройні сили Китайської Народної Республіки належать народу. Їх завданням є зміцнення оборони країни, відсіч агресії, захист Батьківщини, охорона мирної праці народу, участь у справі державотворення, всіма силами служіння народу.

Держава посилює будівництво збройних сил у напрямі революційності, модернізації та регулярності, зміцнює оборонну міць країни.

Стаття 30. Китайська Народна Республіка має такий адміністративно-територіальний поділ:

1) вся країна ділиться на провінції, автономні райони та міста центрального підпорядкування;

2) провінції, автономні райони поділяються на автономні округи, повіти, автономні повіти та міста;

3) повіти, автономні повіти поділяються на волості, національні волості та селища.

Міста центрального підпорядкування та порівняно великі міста поділяються на райони та повіти. Автономні округи поділяються на повіти, автономні повіти та міста.

Автономні райони, автономні округи та автономні повіти є районами національної автономії.

Стаття 31. Держава у разі потреби створює особливі адміністративні райони. Режим спеціальних адміністративних районів встановлюється з урахуванням конкретної обстановки законами, прийнятими Всекитайськими зборами народних представників.

Стаття 32. Китайська Народна Республіка охороняє законні права та інтереси іноземців, які перебувають у Китаї; іноземці, які перебувають у Китаї, повинні дотримуватися законів Китайської Народної Республіки.

Китайська Народна Республіка може надати право притулку іноземцям, змушеним емігрувати з політичних причин.

Розділ II. Основні права та обов'язки громадян

Стаття 33. Всі особи, які мають громадянство Китайської Народної Республіки, є громадянами Китайської Народної Республіки.

Усі громадяни Китайської Народної Республіки є рівними перед законом.

Держава поважає і захищає права людини.

Кожен громадянин користується правами, передбаченими Конституцією та законами, і водночас має виконувати обов'язки, передбачені Конституцією та законами.

Стаття 34. Усі громадяни Китайської Народної Республіки, які досягли 18 років, незалежно від національної та расової приналежності, статі, роду занять, соціального походження, віросповідання, освіти, майнового стану та осілості, мають право обирати та бути обраними. Виняток становлять особи, позбавлені політичних прав згідно із законом.

Стаття 35. Громадяни Китайської Народної Республіки мають свободу слова, друку, зборів, спілок, вуличних походів та демонстрацій.

Стаття 36. Громадяни Китайської Народної Республіки мають свободу віросповідання.

Жодні державні органи, громадські організації та окремі особи не можуть змусити громадян сповідувати чи не сповідувати релігію, не можуть дискримінувати громадян за сповідання чи несповідання релігії.

Держава охороняє нормальне відправлення релігійної діяльності. Ніхто не може використовувати релігію для порушення громадського порядку, заподіяння шкоди здоров'ю громадян та на шкоду державній системі освіти.

Релігійні організації та релігійні відносини вільні від іноземного контролю.

Стаття 37. Свобода особи громадян Китайської Народної Республіки є недоторканною.

Ніхто з громадян не може бути арештований, інакше як органами громадської безпеки з санкції або за постановою народної прокуратури або за постановою народного суду.

Забороняється позбавляти чи обмежувати свободу особи громадян незаконним взяттям під варту чи іншими незаконними діями. Забороняється незаконний обшук громадян.

Стаття 38. Честь і гідність громадян Китайської Народної Республіки є недоторканими. Забороняється будь-яким способом піддавати громадян образам, клеветі, хибним звинуваченням та цькуванню.

Стаття 39. Житло громадян Китайської Народної Республіки є недоторканим. Забороняється незаконний обшук чи незаконне вторгнення у житло громадян.

Стаття 40. Свобода та таємниця листування громадян Китайської Народної Республіки охороняється законом. Ніякі організації або окремі особи у жодному разі не можуть перешкоджати свободі та таємниці листування громадян, за винятком випадків, коли в інтересах державної безпеки або з метою розслідування кримінального злочину органи громадської безпеки або органи прокуратури в порядку, встановленому законом, здійснюють перевірку листування.

Стаття 41. Громадяни Китайської Народної Республіки мають право звертатися з критикою чи пропозиціями на адресу будь-яких державних органів чи державних службовців; мають право звертатися до відповідних державних органів зі скаргами, звинуваченнями чи заявами щодо порушення закону чи службового обов'язку будь-яким державним органом чи державним службовцем. Проте неприпустимо обмовляти і паплюжити людей, фальсифікуючи чи підтасовуючи факти.

Відповідні державні органи повинні розглядати скарги, звинувачення та заяви громадян шляхом перевірки фактів і несуть відповідальність за їх вирішення. Ніхто не може тиснути на громадян і мститися їм.

Особи, які зазнали збитків внаслідок посягання на цивільні права з боку державних органів та державних службовців, мають право на отримання компенсації відповідно до закону.

Стаття 42. Громадяни Китайської Народної Республіки мають право на працю та зобов'язані працювати.

Держава різними шляхами створює умови для працевлаштування, покращує охорону та умови праці, а також на основі розвитку виробництва підвищує оплату праці та матеріальний добробут трудящих.

Праця – почесний обов'язок усіх працездатних громадян. Працівники підприємств державної власності та колективних господарських організацій міста та села повинні належати до своєї праці як господарі країни. Держава заохочує соціалістичне трудове змагання, нагороджує відмінників праці та передовиків. Держава заохочує зайняття громадян добровільною безоплатною працею.

Держава здійснює необхідне трудове навчання громадян до влаштування їх на роботу.

Стаття 43. Працівники Китайської Народної Республіки мають право на відпочинок.

Держава покращує умови для відпочинку та зміцнення здоров'я трудящих, встановлює для робітників та службовців робочий час та систему відпусток.

Стаття 44. Держава, відповідно до закону, встановлює порядок виходу на пенсію робітників і службовців підприємств та установ, державних органів. Держава та суспільство утримують пенсіонерів.

Стаття 45. Громадяни Китайської Народної Республіки у разі старості, хвороби або втрати працездатності мають право на отримання від держави та суспільства матеріальної допомоги. Держава розвиває соціальне страхування, суспільну допомогу та медико-санітарне обслуговування, необхідне для реалізації цього права громадян.

Держава і суспільство забезпечують інвалідів з числа військовослужбовців, надають матеріальну допомогу сім'ям полеглих героїв, надають пільги сім'ям військовослужбовців.

Держава та суспільство допомагають сліпим, глухим, німим та іншим громадянам-інвалідам у влаштуванні на роботу, здобутті коштів на життя, отриманні освіти.

Стаття 46. Громадяни Китайської Народної Республіки мають право на освіту та зобов'язані навчатися.

Держава забезпечує всебічний моральний, розумовий та фізичний розвиток молоді, підлітків та дітей.

Стаття 47. Громадяни Китайської Народної Республіки мають свободу науково-дослідної діяльності, літературно-мистецької творчості та діяльності в інших галузях культури. Держава заохочує та підтримує творчу роботу громадян у галузі освіти, науки, техніки, літератури, мистецтва та інших галузях культури, що відповідає інтересам народу.

Стаття 48. Жінки в Китайській Народній Республіці мають рівні з чоловіками права у всіх сферах політичного, економічного, культурного, суспільного та сімейного життя.

Держава охороняє права та інтереси жінок, забезпечує жінкам рівну з чоловіками оплату за рівну працю, виховує та висуває кадрових працівників із числа жінок.

Стаття 49. Шлюб, сім'я, материнство та дитинство перебувають під охороною держави.

Подружжя – чоловік і дружина – повинні здійснювати планування народжуваності.

Батьки повинні утримувати та виховувати неповнолітніх дітей, повнолітні діти повинні утримувати та підтримувати батьків.

Забороняється порушення свободи шлюбу та жорстоке поводження зі старими, жінками та дітьми.

Стаття 50. Китайська Народна Республіка охороняє належні права та інтереси китайців, які проживають за кордоном, законні права та інтереси китайців-репатріантів та членів сімей китайців, які проживають за кордоном.

Стаття 51. Здійснюючи свої свободи та права, громадяни Китайської Народної Республіки не повинні завдавати шкоди інтересам держави, суспільства та колективу, законним свободам та правам інших громадян.

Стаття 52. Громадяни Китайської Народної Республіки зобов'язані захищати єдність держави та згуртованість усіх національностей країни.

Стаття 53. Громадяни Китайської Народної Республіки зобов'язані дотримуватися Конституції та законів, зберігати державну таємницю, берегти суспільну власність, дотримуватися трудової дисципліни та громадського порядку, поважати норми суспільної моралі.

Стаття 54. Громадяни Китайської Народної Республіки зобов'язані охороняти безпеку, честь та інтереси Батьківщини, не повинні вчиняти дії, що завдають шкоди безпеці, честі та інтересам Батьківщини.

Стаття 55. Захист вітчизни та відсіч агресії – священний обов'язок кожного громадянина Китайської Народної Республіки.

Військова служба та участь у народному ополченні, відповідно до закону, є почесним обов'язком громадян Китайської Народної Республіки.

Стаття 56. Громадяни Китайської Народної Республіки зобов'язані відповідно до закону сплачувати податки.

Розділ III. Державна структура

Розділ I. Всекитайські збори народних представників

Стаття 57. Всекитайські збори народних представників є найвищим органом державної влади. Його постійно діючим органом є Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 58. Всекитайські збори народних представників та Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників здійснюють законодавчу владу в країні.

Стаття 59. Всекитайські збори народних представників утворюються з представників, обраних від провінцій, автономних районів, міст центрального підпорядкування, особливих адміністративних районів та збройних сил. Усі національні меншини повинні мати пропорційне представництво.

Вибори депутатів до Всекитайських зборів народних представників проводяться під керівництвом Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Норми представництва та порядок обрання депутатів Всекитайських зборів народних представників встановлюються законом.

Стаття 60. Строк повноважень Всекитайських зборів народних представників складає 5 років.

За два місяці до закінчення строку повноважень Всекитайських зборів народних представників Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників має провести вибори до Всекитайських зборів народних представників наступного скликання. За надзвичайних обставин, коли проведення виборів неможливо, допускається відстрочка проведення виборів і продовження терміну повноважень Всекитайських зборів народних представників даного скликання, якщо ця пропозиція прийнята більшістю не менше двох третин усіх членів Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників. Вибори до Всекитайських зборів народних представників наступного скликання мають бути проведені протягом року після того, як надзвичайні обставини можна буде усунути.

Стаття 61. Сесії Всекитайських зборів народних представників скликаються Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників раз на рік. Позачергові сесії Всекитайських зборів народних представників можуть бути скликані на розсуд Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників або на пропозицію не менше однієї п'ятої від загальної кількості депутатів Всекитайських зборів народних представників.

У період сесії Всекитайських зборів народних представників для керівництва роботою сесії обирається президія.

Стаття 62. Всекитайські збори народних представників здійснюють такі повноваження:

- 1) вносить зміни до Конституції;

- 2) здійснюють контроль за виконанням Конституції;
- 3) приймають кримінальні та цивільні закони, закони про державну структуру та інші основні закони та вносять до них зміни;
- 4) обирають Голову та заступника Голови Китайської Народної Республіки;
- 5) за поданням Голови Китайської Народної Республіки затверджують кандидатуру Прем'єра Державної ради; за поданням Прем'єра Державної ради затверджують кандидатуру заступників Прем'єра Державної ради, членів Державної ради, міністрів, голів комітетів, головного ревізора, начальника секретаріату;
- 6) обирають голову Центральної військової ради; за поданням голови Центральної військової ради затверджують кандидатури інших членів Центральної військової ради;
- 7) обирають голову Верховного народного суду;
- 8) обирають Генерального прокурора Верховної народної прокуратури;
- 9) розглядають та затверджують плани економічного та соціального розвитку, звіти про їх виконання;
- 10) розглядають та затверджують державний бюджет та звіт про його виконання;
- 11) змінюють або скасовують неналежні постанови Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників;
- 12) затверджують утворення провінцій, автономних районів та міст центрального підпорядкування;
- 13) затверджують створення спеціальних адміністративних районів та його режим;
- 14) вирішують питання війни та миру;
- 15) здійснюють інші повноваження, які слід здійснювати найвищому органу державної влади.

Стаття 63. Всекитайські збори народних представників мають право звільняти з посади наступних осіб:

- 1) Голову та заступника Голови Китайської Народної Республіки;
- 2) Прем'єра, заступника Прем'єра Державної ради, членів Державної ради, міністрів, голів комітетів, головного ревізора, начальника секретаріату;
- 3) голови та інших членів Центральної військової ради;
- 4) голову Верховного народного суду;
- 5) Генерального прокурора Верховної народної прокуратури.

Стаття 64. Зміни до Конституції вносяться на пропозицію Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників або однієї п'ятої числа голосів депутатів Всекитайських зборів народних представників та приймаються більшістю у дві третини голосів усіх депутатів Всекитайських зборів народних представників.

Закони та інші пропозиції приймаються простою більшістю всіх депутатів Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 65. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників складається з таких осіб:

- Голови,
- заступників Голови,
- Голови Секретаріату,
- рядових членів.

До складу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників має входити відповідна кількість представників національних меншин.

Всекитайські збори народних представників обирають і мають право зміщувати осіб, які входять до складу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Особи, що входять до складу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників, не можуть перебувати на службі у державних адміністративних органах, органах суду та прокуратури.

Стаття 66. Строк повноважень Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників відповідає строку повноважень Всекитайських

зборів народних представників; він здійснює свої повноваження до обрання Всекитайськими зборами народних представників наступного скликання нового Постійного комітету.

Голова та заступники Голови Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників можуть обіймати ці посади не більше ніж два строки поспіль.

Стаття 67. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників здійснює такі повноваження:

- 1) дає тлумачення Конституції, контролює виконання Конституції;
- 2) приймає закони та вносить до них зміни, за винятком тих, які мають прийматися Всекитайськими зборами народних представників;
- 3) у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників вносить часткові доповнення та зміни до законів, прийнятих Всекитайськими зборами народних представників, проте ці доповнення та зміни не можуть суперечити основним принципам цих законів;
- 4) дає тлумачення законів;
- 5) у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників розглядає та затверджує необхідні часткові поправки до планів економічного та соціального розвитку, державного бюджету під час їх виконання;
- 6) здійснює контроль за роботою Державної ради, Центральної військової ради, Верховного народного суду та Верховної народної прокуратури;
- 7) скасовує адміністративно-правові акти, постанови та розпорядження Державної ради, що суперечать Конституції та законам;
- 8) скасовує постанови та рішення місцевого характеру органів державної влади провінцій, автономних районів та міст центрального підпорядкування, що суперечать Конституції, законам та адміністративно-правовим актам;
- 9) у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників, за поданням Прем'єра Державної ради, приймає рішення про призначення та

усунення міністрів, голів комітетів, Генерального Ревізора та Голови Секретаріату;

10) у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників, за поданням голови Центральної військової ради, приймає рішення про призначення та усунення членів Центральної військової ради;

11) на пропозицію Голови Верховного народного суду призначає та зміщує заступників Голови Верховного народного суду, суддів та членів Судового Комітету Верховного народного суду, Голову Військового Суду;

12) за пропозицією Генерального прокурора Верховної народної прокуратури призначає та зміщує заступників Генерального прокурора Верховної народної прокуратури, прокурорів та членів колегії Верховної народної прокуратури, головних прокурорів військових прокуратур, а також затверджує призначення та усунення головних прокурорів народних прокуратур провінцій, автономних районів та міст центрального підпорядкування;

13) приймає рішення про призначення та відкликання повноважних представників у іноземних державах;

14) приймає рішення про ратифікацію та денонсацію договорів та важливих угод, укладених з іноземними державами;

15) встановлює військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання;

16) засновує державні ордени та нагороджує ними, встановлює державні почесні звання та присвоює їх;

17) приймає рішення про помилування;

18) у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників приймає рішення про оголошення війни у разі, якщо країна зазнає збройного нападу, або, у разі необхідності виконання міжнародних договірних зобов'язань, щодо спільної оборони від агресії;

19) приймає рішення про загальну чи часткову мобілізацію в країні;

20) приймає рішення про запровадження надзвичайного стану в усій країні або в окремих провінціях, автономних районах та містах центрального підпорядкування;

21) виконує інші функції, покладені на нього Всекитайськими зборами народних представників.

Стаття 68. Голова Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників керує роботою Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників, скликає засідання Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників. Заступники голови та начальник секретаріату допомагають голові у його роботі.

Голова, заступники голови та начальник секретаріату утворюють Раду голови, яка займається важливою поточною роботою Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 69. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників є відповідальним перед Всекитайськими зборами народних представників і йому підзвітний.

Стаття 70. Всекитайські збори народних представників утворюють комісію у справах національностей, комісію законодавчих пропозицій, фінансово-економічну комісію, комісію у справах освіти, науки, культури та охорони здоров'я, комісію із закордонних справ, комісію у справах китайців, які проживають за кордоном, та інші необхідні спеціальні комісії. У період між сесіями Всекитайських зборів народних представників усі спеціальні комісії підпорядковуються Постійному комітету Всекитайських зборів народних представників.

Під керівництвом Всекитайських зборів народних представників та Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників спеціальні комісії вивчають, розглядають та розробляють відповідні пропозиції.

Стаття 71. У разі потреби Всекитайські збори народних представників та Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників можуть

створювати комісії з розслідування певних питань та, на підставі доповідей комісій з розслідування, приймати відповідні рішення.

На час проведення цими комісіями розслідування всі державні органи, громадські організації та громадяни, які мають до нього відношення, зобов'язані надавати їм необхідні матеріали.

Стаття 72. Депутати Всекитайських зборів народних представників та особи, які входять до складу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників, мають право в порядку, встановленому законом, вносити пропозиції в рамках компетенції Всекитайських зборів народних представників та Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 73. Депутати Всекитайських зборів народних представників у період сесій Всекитайських зборів народних представників та особи, що входять до складу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників, у період засідань Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників мають право у порядку, встановленому законом, звертатися із запитами до Державної ради чи міністерства, комітету та комісії при Державній раді. Органи, до яких звернені запити, повинні дати відповідь.

Стаття 74. Депутати Всекитайських зборів народних представників не можуть бути заарештовані або притягнуті до кримінальної відповідальності без дозволу президії сесії Всекитайських зборів народних представників, а в період між сесіями Всекитайських зборів народних представників без дозволу Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 75. Депутати Всекитайських зборів народних представників не підлягають юридичній відповідальності за виступи та голосування на різних засіданнях Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 76. Депутати Всекитайських зборів народних представників повинні неухильно дотримуватися Конституції та законів, зберігати державну таємницю і у своїй виробничій, службовій та громадській діяльності сприяти виконанню Конституції та законів.

Депутати Всекитайських зборів народних представників повинні підтримувати тісний зв'язок з органами і народними масами, які їх вибрали, вислуховувати думки і вимоги народних мас і повідомляти про них, віддавати всі сили служінню народу.

Стаття 77. Депутати Всекитайських зборів народних представників підконтрольні органам, які їх обрали. Органи, які обрали депутатів, мають право у порядку, встановленому законом, відкликати обраних ними депутатів.

Стаття 78. Організація та порядок роботи Всекитайських зборів народних представників та Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників визначаються законом.

Розділ 2. Голова Китайської Народної Республіки

Стаття 79. Голова та заступник Голови Китайської Народної Республіки обираються Всекитайськими зборами народних представників.

Кожен громадянин Китайської Народної Республіки, який досяг 45 років і має право обирати та бути обраним, може бути обраний Головою або заступником Голови Китайської Народної Республіки.

Строк повноважень Голови та заступника Голови Китайської Народної Республіки відповідає терміну повноважень Всекитайських зборів народних представників. Голова та заступник Голови Китайської Народної Республіки можуть обіймати ці посади не більше ніж два терміни поспіль.

Стаття 80. Голова Китайської Народної Республіки на підставі рішень Всекитайських зборів народних представників та їх Постійного Комітету опубліковує закони, призначає та зміщує Прем'єра та заступників Прем'єра Державної ради, членів Державної ради, міністрів, голів комітетів, Генерального Ревізора, Голову Секретаріату, нагороджує державними орденами та присвоює державні почесні звання, опубліковує укази про помилування, опубліковує укази про введення надзвичайного стану, оголошує про стан війни та опубліковує укази про мобілізацію.

Стаття 81. Голова Китайської Народної Республіки представляє Китайську Народну Республіку, займається державними справами, приймає дипломатичних представників іноземних держав, на підставі рішень Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників направляє та відкликає повноважних представників у іноземних державах, ратифікує та денонсує договори та важливі угоди, укладені з іноземними державами.

Стаття 82. Заступник Голови Китайської Народної Республіки допомагає Голові у роботі.

Заступник Голови Китайської Народної Республіки за дорученням Голови може здійснювати частину повноважень Голови.

Стаття 83. Голова та заступник Голови Китайської Народної Республіки здійснюють свої повноваження аж до вступу на посаду Голови та заступника Голови, обраних Всекитайськими зборами народних представників наступного скликання.

Стаття 84. У разі звільнення посади Голови Китайської Народної Республіки його місце займає заступник Голови.

У разі звільнення посади заступника Голови Китайської Народної Республіки Всекитайські збори народних представників проводять додаткові вибори.

У разі звільнення посади Голови та заступника Голови Китайської Народної Республіки Всекитайські збори народних представників проводять додаткові вибори; до проведення додаткових виборів обов'язки Голови тимчасово виконує голова Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Розділ 3. Державна рада

Стаття 85. Державна рада Китайської Народної Республіки, тобто центральний народний уряд, є виконавчим органом державної влади, найвищим державним адміністративним органом.

Стаття 86. Державна рада складається з таких осіб:

прем'єра;
заступників Прем'єра;
членів Державної ради;
міністрів;
голів комітетів;
головного ревізора;
начальника Секретаріату.

Державна рада реалізує систему відповідальності прем'єра. Міністерства та комітети реалізують систему відповідальності міністрів та голів комітетів.

Організація Державної ради визначається законом.

Стаття 87. Строк повноважень Державної ради відповідає строку повноважень Всекитайських зборів народних представників.

Прем'єр, заступники Прем'єра та члени Державної ради можуть обіймати ці посади не більше ніж два строки поспіль.

Стаття 88. Прем'єр керує роботою Державної ради. Заступники Прем'єра та члени Державної ради допомагають Прем'єру у його роботі.

Прем'єр, заступники Прем'єра, члени Державної ради та начальник секретаріату утворюють Постійне бюро Державної ради.

Прем'єр скликає засідання Постійного бюро Державної ради і пленарні засідання Державної ради та головує на них.

Стаття 89. Державна рада здійснює такі повноваження:

1) на основі Конституції та законів визначає адміністративні заходи, розробляє адміністративні правила, приймає рішення;

2) вносить пропозиції на розгляд Всекитайських зборів народних представників або Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників;

3) визначає завдання та обов'язки міністерств та комітетів, здійснює єдине керівництво роботою міністерств та комітетів, а також керує адміністративною роботою загальнодержавного значення, що не належить до відання міністерств та комітетів;

4) здійснює єдине керівництво роботою місцевих державних адміністративних органів по всій країні, визначає конкретні рамки повноважень центральних державних адміністративних органів та державних адміністративних органів провінцій, автономних районів та міст центрального підпорядкування;

5) розробляє та виконує плани господарського й соціального розвитку, державний бюджет;

6) керує та управляє роботою в галузі економіки, міського та сільського будівництва;

7) керує та управляє роботою в галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізкультури та спорту, планування народжуваності;

8) керує та управляє громадськими справами, справами громадської безпеки, застосування норм у судовому порядку, наглядом та іншими справами;

9) проводить зовнішню політику, укладає договори та угоди з іноземними державами;

10) керує та управляє оборонним будівництвом;

11) керує та управляє справами національностей, забезпечує рівноправність національних меншин та право на самоврядування районів національної автономії;

12) охороняє належні права та інтереси китайців, які проживають за кордоном, охороняє законні права та інтереси китайців, які повернулися з-за кордону, та їх сімей;

13) змінює або скасовує неналежні розпорядження, інструкції та положення, видані міністерствами та комітетами;

14) змінює або скасовує неналежні постанови та розпорядження місцевих державних адміністративних органів;

15) затверджує територіальний поділ провінцій, автономних районів, міст центрального підпорядкування, затверджує утворення та територіальний поділ автономних округів, повітів, автономних повітів, міст;

16) приймає рішення щодо запровадження надзвичайного стану на окремих територіях усередині провінцій, автономних районів та міст центрального підпорядкування;

17) затверджує штати адміністративних органів; у порядку, встановленому законом, призначає та зміщує, навчає, перевіряє, заохочує та карає адміністративних працівників;

18) здійснює інші повноваження, які покладає на неї Всекитайські збори народних представників.

Стаття 90. Міністри та голови комітетів відповідають за керівництво роботою відповідних відомств; скликають та ведуть засідання колегій міністерств та комітетів, наради керівних працівників, на яких обговорюються та вирішуються найважливіші питання роботи відповідних відомств.

Усі міністерства та комітети на основі законів та адміністративно-правових актів, постанов та розпоряджень Державної ради, в межах компетенції цього органу, видають розпорядження, інструкції та положення.

Стаття 91. Державна рада засновує ревізійний орган, який здійснює контроль та нагляд за фінансовими доходами й видатками відомств Державної ради та місцевих урядів усіх рівнів, за фінансовими доходами й видатками державних валютно-фінансових органів, підприємств та установ.

Під керівництвом Прем'єра Державної ради ревізійний орган відповідно до закону здійснює право контролю та нагляду самостійно, без втручання з боку інших адміністративних органів, громадських організацій та окремих осіб.

Стаття 92. Державна рада відповідальна перед Всекитайськими зборами народних представників і їй підзвітна, у період між сесіями Всекитайських зборів народних представників відповідальна перед Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників та йому підзвітна.

Розділ 4. Центральна військова рада

Стаття 93. Центральна військова рада Китайської Народної Республіки керує всіма збройними силами держави.

Центральна військова рада складається з наступних осіб:

голови;

заступників голови;

членів.

Центральна військова рада здійснює систему відповідальності голови.

Термін повноважень Центральної військової ради відповідає терміну повноважень Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 94. Голова Центральної військової ради відповідальний перед Всекитайськими зборами народних представників та Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників.

Розділ 5. Місцеві збори народних представників та місцеві народні уряди

Стаття 95. У провінціях, містах центрального підпорядкування, повітах, містах, міських районах, волостях, національних волостях та селищах утворюються збори народних представників та народні уряди.

Організація місцевих зборів народних представників та місцевих народних урядів визначається законом.

В автономних районах, автономних округах, автономних повітах утворюються органи самоврядування. Організація та порядок роботи органів самоврядування визначаються законом відповідно до основних принципів, встановлених у розділах 5 та 6 глави III Конституції.

Стаття 96. Місцеві збори народних представників є органами державної влади на місцях.

Повітові та вищі місцеві збори народних представників створюють постійні комітети.

Стаття 97. Депутати зборів народних представників провінцій, міст центрального підпорядкування та міст, що мають районний поділ, обираються

зборами народних представників на щабель нижче; депутати зборів народних представників повітів, міст, які мають районного поділу, міських районів, волостей, національних волостей і селищ обираються безпосередньо виборцями.

Норма представництва до місцевих зборів народних представників та порядок обрання депутатів визначаються законом.

Стаття 98. Строк повноважень місцевих зборів народних представників кожного рівня – 5 років.

Стаття 99. Місцеві збори народних представників у відповідних адміністративних районах забезпечують дотримання та виконання Конституції, законів та адміністративно-правових актів; у межах компетенції, встановленої законом, приймають та опубліковують рішення, розглядають та визначають плани економічного, культурного будівництва місцевого значення.

Повітові та вищі місцеві збори народних представників розглядають та затверджують плани економічного та соціального розвитку, бюджет даного адміністративного району, а також звіти про їх виконання; мають право змінити або скасувати неналежні постанови постійних комітетів зборів народних представників цього рівня.

Збори народних представників національних волостей не більше компетенції, встановленої законом, можуть здійснювати конкретні заходи, відповідні національним особливостям.

Стаття 100. Збори народних представників провінцій та міст центрального підпорядкування та їх постійні комітети можуть приймати настанови місцевого характеру, які не суперечать Конституції, законам, адміністративно-правовим актам, з подальшим повідомленням Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 101. Місцеві збори народних представників різних рівнів обирають та мають право звільняти з посади губернаторів провінцій та заступників губернаторів провінцій, мерів міст та заступників мерів міст,

начальників повітів та заступників начальників повітів, начальників районів та заступників начальників районів, волосних старшин та заступників волосних старшин, селищних старост та заступників селищних старост.

Повітові та вищі місцеві збори народних представників обирають і мають право відкликати представників народних судів та головних прокурорів народних прокуратур цього рівня. Рішення про обрання або відкликання головного прокурора народної прокуратури доводиться до відома головного прокурора народної прокуратури вищого рівня, який вносить його на затвердження постійного комітету зборів народних представників цього рівня.

Стаття 102. Депутати зборів народних представників провінцій, міст центрального підпорядкування та міст, що мають районний поділ, підконтрольні органам, що їх обрали; депутати зборів народних представників повітів, міст, які не мають районного поділу, міських районів, волостей, національних волостей і селищ підконтрольні виборцям.

Органи, які обрали депутатів до місцевих зборів народних представників, та виборці мають право у порядку, встановленому законом, відкликати обраних ними депутатів.

Стаття 103. До складу постійних комітетів повітових та вищих місцевих зборів народних представників входять: голова, заступники голови та члени. Постійний комітет відповідальний перед зборами народних представників цього рівня і йому підзвітний.

Повітові та вищі місцеві збори народних представників обирають і мають право відкликати осіб, які входять до складу постійних комітетів зборів народних представників цього рівня.

Особи, що входять до складу постійних комітетів повітових та вищих місцевих зборів народних представників, не можуть перебувати на службі в державних адміністративних органах, судових органах та органах прокуратури.

Стаття 104. Постійні комітети повітових та вищих місцевих зборів народних представників обговорюють та приймають рішення з важливих

питань роботи даного адміністративного району, здійснюють контроль за роботою народних урядів, народних судів та народних прокуратур відповідного рівня, скасовують неналежні постанови та розпорядження народних урядів відповідного рівня, неналежні рішення зборів народних представників, які стоять на щабель нижче, у межах компетенції, встановленої законом, вирішують питання про призначення та усунення працівників державних органів, у період між сесіями зборів народних представників відповідного рівня відкликають та додатково обирають депутатів зборів народних представників, які стоять на ступінь вище.

Стаття 105. Місцеві уряди є виконавчими органами місцевих органів державної влади, державними адміністративними органами на місцях.

Місцеві народні уряди здійснюють систему відповідальності губернатора провінції, мера міста, начальника повіту, начальника району, волосного старшини та селищного старости.

Стаття 106. Строк повноважень місцевих народних урядів відповідає строку повноважень зборів народних представників відповідного рівня.

Стаття 107. Повітові та вищі місцеві народні уряди в межах компетенції, встановленої законом, видають роботою в галузі економіки, освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізкультури та спорту, міського та сільського будівництва, фінансів, цивільної адміністрації, громадської безпеки, національних справ, судової адміністрації, контролю, планування народжуваності та іншою адміністративною роботою в даному адміністративному районі, видають постанови та розпорядження, призначають та зміщують, навчають, перевіряють, заохочують та карають адміністративних працівників.

Народні уряди волостей, національних волостей та селищ виконують рішення зборів народних представників відповідного рівня, постанови та розпорядження вищих державних адміністративних органів, керують адміністративною роботою в даному адміністративному районі.

Народні уряди провінцій та міст центрального підпорядкування приймають рішення про створення та територіальний поділ волостей, національних волостей та селищ.

Стаття 108. Повітові та вищі місцеві народні уряди керують роботою підлеглих їм органів та нижчих народних урядів, мають право змінювати або скасовувати неналежні постанови підпорядкованих їм органів та нижчих народних урядів.

Стаття 109. Повітові та вищі місцеві народні уряди засновують ревізійні органи. Місцеві ревізійні органи відповідно до закону здійснюють право контролю та нагляду самостійно, відповідальні перед народними урядами рівного рівня та ревізійними органами, що стоять на щабель вище.

Стаття 110. Місцеві народні уряди відповідальні перед зборами народних представників цього рівня та їм підзвітні. Повітові та вищі місцеві народні уряди в період між сесіями зборів народних представників даного рівня відповідальні перед постійними комітетами зборів народних представників даного рівня та їм підзвітні.

Місцеві народні уряди відповідальні перед державними адміністративними органами, які стоять на щабель вище, і підзвітні їм. Усі місцеві народні уряди країни є державними адміністративними органами, які перебувають під єдиним керівництвом Державної ради та їй підпорядковуються.

Стаття 111. Комітети міського населення та комітети сільського населення, які створюються за місцем проживання, є низовими масовими організаціями самоврядування. Голова, заступники голови та члени комітетів міського населення та комітетів сільського населення обираються населенням. Відносини між комітетами міського населення, комітетами сільського населення та низовими органами влади визначаються законом.

Комітети міського населення та комітети сільського населення утворюють народні примирні комісії, комісії з охорони громадського порядку, громадську охорону здоров'я та інші комісії, які займаються громадською

роботою та суспільно корисними справами, вирішують суперечки серед населення, надають допомогу у підтримці громадського порядку, а також доводять до відома народних урядів думки та вимоги мас, що вносять пропозиції.

Розділ 6. Органи самоврядування у районах національної автономії

Стаття 112. Органами самоврядування в районах національної автономії є збори народних представників та народні уряди автономних районів, автономних округів та автономних повітів.

Стаття 113. До складу зборів народних урядів автономних районів, автономних округів та автономних повітів поряд із депутатами від національності, що здійснює районну автономію, входить відповідна кількість депутатів від інших національностей, які проживають у цьому адміністративному районі.

Серед представників чи заступників голів постійних комітетів зборів народних представників автономних районів, автономних округів та автономних повітів мають бути громадяни тих національностей, які здійснюють районну автономію.

Стаття 114. Голови автономних районів, начальники автономних округів та автономних повітів повинні бути громадянами національностей, які здійснюють районну автономію.

Стаття 115. Органи самоврядування автономних районів, автономних округів та автономних повітів здійснюють повноваження місцевих державних органів, передбачені у розділі 5 глави III Конституції, а також мають право на самоврядування в межах компетенції, встановленої Конституцією, законом про національну районну автономію та іншими законами, послідовно проводять у життя державні закони та політичні настанови з урахуванням конкретних місцевих умов.

Стаття 116. Збори народних представників районів національної автономії мають право відповідно до політичних, економічних та культурних

особливостей національності чи національностей даної місцевості приймати положення про автономію та окремо діючі положення. Положення про автономію та окремі положення автономних районів набувають чинності після їх затвердження Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників. Положення про автономію та окремі положення автономних округів та автономних повітів набувають чинності після їх затвердження постійними комітетами зборів народних представників провінцій або автономних районів і доводяться до відома Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

Стаття 117. Органи самоврядування у районах національної автономії мають право розпоряджатися фінансами на місцях. Усі фінансові надходження, що належать до державної фінансової системи районам національної автономії, повинні розподілятися та використовуватися органами самоврядування районів національної автономії.

Стаття 118. Органи самоврядування у районах національної автономії, керуючись державним планом, планують господарське будівництво місцевого значення та знають їм.

При освоєнні ресурсів та створенні підприємств у районах національної автономії держава має враховувати інтереси районів національної автономії.

Стаття 119. Органи самоврядування у районах національної автономії відають справами освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, збирають та охороняють національні пам'ятки культури, домагаються розвитку національної культури та сприяють її розквіту.

Стаття 120. У разі потреби органи самоврядування у районах національної автономії можуть, у межах державної системи військового будівництва, а формувати із санкції Державної ради загони громадської безпеки для охорони громадського порядку у районах національної автономії.

Стаття 121. Органи самоврядування в районах національної автономії при здійсненні своїх повноважень відповідно до положень про автономію

користуються однією або декількома мовами та писемністю, поширеними в районах національної автономії.

Стаття 122. Держава надає національним меншинам фінансову, матеріальну та технічну допомогу з метою прискорення розвитку економічного та культурного будівництва.

Держава надає допомогу районам національної автономії у підготовці великої кількості кадрових працівників, фахівців та кваліфікованих робітників із представників місцевих національностей.

Розділ 7. Народний суд та народна прокуратура

Стаття 123. Народний суд Китайської Народної Республіки є державним судовим органом.

Стаття 124. У Китайській Народній Республіці засновуються Верховний народний суд, місцеві суди, військові суди та інші спеціальні народні суди.

Строк повноважень голови Верховного народного суду відповідає строку повноважень Всекитайських зборів народних представників; він може обіймати цю посаду не більше двох термінів поспіль.

Організація судів визначається законом.

Стаття 125. Розгляд справ у всіх народних судах ведеться відкрито, крім особливих випадків, передбачених законом. Обвинувачений має право на захист.

Стаття 126. Народні суди у межах, встановлених законом, здійснюють правосуддя самостійно, без втручання з боку адміністративних органів, громадських організацій та окремих осіб.

Стаття 127. Верховний народний суд є найвищим судовим органом.

Верховний народний суд здійснює нагляд за судовою діяльністю місцевих та спеціальних народних судів; Вищі народні суди здійснюють нагляд за судовою діяльністю нижчестоящих народних судів.

Стаття 128. Верховний народний суд відповідальний перед Всекитайськими зборами народних представників та Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників. Місцеві народні суди є відповідальними перед місцевими органами державної влади.

Стаття 129. Народна прокуратура Китайської Народної Республіки є державним органом нагляду за дотриманням законності.

Стаття 130. У Китайській Народній Республіці засновуються Верховна народна прокуратура, місцеві прокуратури, військові прокуратури та інші спеціальні народні прокуратури.

Строк повноважень Генерального прокурора Верховної народної прокуратури відповідає строку повноважень Всекитайських зборів народних представників; він може обіймати цю посаду не більше двох термінів поспіль.

Організація народної прокуратури визначається законом.

Стаття 131. Народні прокуратури у межах, встановлених законом, здійснюють нагляд самостійно, без втручання з боку адміністративних органів, громадських організацій та окремих осіб.

Стаття 132. Верховна народна прокуратура є найвищим органом прокурорського нагляду.

Верховна народна прокуратура керує роботою місцевих народних прокуратур та спеціальних народних прокуратур; Вищі народні прокуратури керують роботою нижчестоящих народних прокуратур.

Стаття 133. Верховна народна прокуратура відповідальна перед Всекитайськими зборами народних представників та Постійним комітетом Всекитайських зборів народних представників. Місцеві народні прокуратури відповідальні перед місцевими органами державної влади та вищими народними прокуратурами.

Стаття 134. Громадяни всіх національностей мають право користуватися в суді своєю рідною мовою та писемністю. Народний суд та народна прокуратура повинні забезпечити переклад для учасників судового процесу, які не володіють мовою та писемністю даної місцевості.

У районах компактного проживання національних меншин чи проживання багатьох національностей судочинство ведеться загальноприйнятою у цій місцевості мовою; обвинувальні висновки, вироки, рішення та інші документи оформляються однією чи кількома поширених у цій місцевості мовами, з практичних потреб.

Стаття 135. Народні суди, народні прокуратури та органи громадської безпеки, розглядаючи кримінальні справи, повинні нести окрему відповідальність за виконання своїх функцій, взаємно координувати роботу, діяти відповідно до того, щоб забезпечити точне та ефективне здійснення законів.

Розділ IV. Державний прапор, державний гімн, державний герб, столиця

Стаття 136. Державний прапор Китайської Народної Республіки складається з червоного полотнища із зображенням п'яти зірок.

Державним гімном Китайської Народної Республіки є «Марш добровольців».

Стаття 137. Державний герб Китайської Народної Республіки складається з зображень: у центрі – ворота Тяньаньмень, освітлені п'ятьма зірками, по краях – колосся та зубчасте колесо.

Стаття 138. Столицею Китайської Народної Республіки місто Пекін.